

ПРИЛОГ ЧЛАНКУ „ОДРЕЂИВАЊЕ МЕЂУЦРКВЕНОГ ПОЛОЖАЈА ЦРНОГОРСКОЈ МИТРОПОЛИЈИ“

(Исправке и допуне)

1

Мој чланак под насловом „Одређивање међуцрквеног положаја Црногорској митрополији“ објављен је у „Историским записима“, књ. IX, св. 1, стр. 62-89. Приликом штампања тога чланка настале су грешке. Има их више, али се овде исправљају најбитније.

У неким примерцима часописа измењен је наслов чланка, и гласи: „Одређивање међуцрквеног положаја црногорског митрополита“. Такав наслов не одговара ни тексту, ни логици проблема.

Чланак је био разбијен у мања поглавља, која су била бројевима означена. Пошто су неки наслови испали приликом штампања, бројеви су се изгубили. Остао је за прво поглавље (види стр. 62).

Цитати (напомене, фусноте) после броја 60 не одговарају ипак како су биле у рукопису набројане. То је настало, махом, због испуштања неких делова текста. Отуда је настао поремећај у реду цитата. Тако на стр. 72, ред 2 одозго, после речи ... **Петровића**, треба да стоји: ... **Петровића**^{60a}). Цитат за то треба да гласи: 60a) **Димитријевић, 184**. На истој страни, ред 4 одозго, после речи ... **дођу главе**, треба да стоји: ... **дођу главе**⁶¹). Цитат за то треба да гласи: Стј. Љубиша, Продаја патријаре Бркића, Дубровник, забавник Штионице дубровачке за годину 1870 (Дубровник) 1871, 239-258. На стр. 77, ред одоздо, цитат бр. 79 није потребан, јер је испало текст на који се односио. Међутим, тексту који се налази на тој страни, ред 10 и 11 одозго, а завршава се речима: ... **своје земље**⁷⁹), одговара цитат наведен испод текста под број 80. Од тога броја цитати су померени за један број више, тј. за текст под број 80 одговара цитат под број 81, за текст 81 одговара цитат 82, итд., итд., па све до краја, тј. тексту под број 131 одговара цитат под 132. Према томе на стр. 89, ред 13 одозго, непотребно је дата ознака за цитат 132. То није потребно, јер, као што је речено, цитат под број 132 (шест редова одоздо) односи се на текст означен са бројем 131. Сада је потребно за штампани текст само 131 цитат. На стр. 68, ред 18 одоздо не треба 1768 већ 1769.

2

Д-р Глигорије Станојевић недавно је писао о боравку патријарха Василије Бркића у Црној Гори 1768 године (Г. Станојевић, Василије Бркић у Црној Гори 1768, Историски преглед

2, 1954, 63-67). Према његовим тврђењима патријарх је добио препоруку од млетачког конзула на Кипру и надбискупа Масарека. Први докуменат није датиран и према томе не зна се када је патријарх напустио Кипар, где је био у заточењу. О томе ипак нешто сазнајемо из извештаја млетачког конзула Бернанда Капвора, који саопштава да се патријарх налазио у тврђави Фамагуста од маја 1764, што не одговара наводима самог патријарха. По тврђењу конзула патријарх је ослобођен заточења на заузимање француског конзула, с тим да иде у Рим. Препорука надбискупа Матија Масарека издата је у Јањеву 25 октобра 1766. То би значило да је патријарх напустио Кипар средином ове године. Масарек је препоручивао патријарха наводно што се ничим није замерио римокатолицима.

Патријарх Василије дошао је у Куче, „по свој прилици у току љета 1767“, констатује Станојевић. Одатле је упутио 6 августа писмо митрополиту карловачком и осталим владикама. У томе писму патријарх наводи да су га Грци оклеветали код Турака, због чега су га и скинули са трона пећког патријарха и заточили на Кипру, где је остао две године. То се све догодило до краја 1764. Према томе, ово би се слагало са његовим тврђењем, да је остао на Кипру две и по године. Даље патријарх истицао је да је успео 1766, да се ослободи заточења, и да је покушао да се врати у Пећ на патријаршки престо и да је у том циљу ишао и у Цариград. У предузећу није имао успеха, али му је у том месту саветовано да иде у Црну Гору. По том савету он је и дошао у Црну Гору. На крају патријарх је препоручивао митрополиту и осталим епископима, да подржавају аустриску политику у борби противу Турске, да би се Срби ослободили. Ови резултати Станојевића корисни су за питање како је и када дошао патријарх Василије Бркић у Црну Гору.

3

Сачувана је и традиција о доласку патријарха Василија у Црну Гору. Њу је забележио на терену Томаш Катанић и ставио ми је на употребу (12 октобра 1954, у Београду). Према традицији патријарх је напустио патријаршију и дошао уз Бистрицу, Руговску Клисур и преко Чакора у Васојевиће. Са Чакора спустио се преко села Велике и Ржанице, па је прешао Лим код Мурина. Отуда је отишао преко села Улотине и Луга и изашао на Превију, па се спустио у село Првошевину, и свратио је код попа Петра Стојанова Бојовића, кнеза Васојевића, где је ручао. После је дошао у Коњухе војводи Мирчети Раичевићу Катанићу, другоме кнезу Васојевића, који је живео на Броду Коњушком, крај данашње коњушке цркве и школе, где је имао велики чардак. Ту је патријарх остао три дана па је отишао у манастир Морачу. Мирчета је пратио патријарха пре-

ко Кома (Штавна, Љубана и Маргарите) до Јелића Платна, па се вратио, а одатле до манастира Мораче пратили су га поп Петар Бојовић, поп Вукић Катанић и Мирчетин буљукбаша Радоје Живков Бабовић са тридесет коњаника. Патријарх је пошао преко Сватовског Гробља, Пресла и Котича и прешао је реку Тару код Вучетина Камена, па преко Тузи и Сјевернице дошао је у Прекобрђе у Морачу одакле се спустио у манастир Морачу. То је било октобра 1767. Са тога места вратили су се сви пратиоци сем попа Катанића, који га је пратио у Пипере, где је остао све док патријарх није отишао у Црну Гору. Тада је патријарх даровао своје пратиоце, а Шћепану Малом послао је коња (упореди „Вукова преписка“, V, 50). Године 1768 Порта је наредила да се по сваку цену убију Шћепан Малти и патријарх Василије. У вези тога скадарски паша издао је наређење поглаварима гусињском и подгоричком, да поубијају главаре Куча и Васојевића, који су одржавали везе са Шћепаном Малим и патријархом. Тада су Турци убили попа Радована, брата војводе Илије (Илију убију 1770, брата му Перуту 1771), Дрекаловића, попа Бојовића и попа Катанића. Војвода Мирчета је рањен и стада су га звали Мирчета Криви.

4

Када је био патријарх Василије у манастиру Острогу, написао је службу Василију Острошком, која је штампана у „Србљаку“ (види „Римокатоличка пропаганда“, Никшић 1932,38).

5

Интересантно је писмо Долгорукова упућено са Цетиња 12 августа 1769, кнезовима и главарима Никшићке Нахије (копија или препис из матице, која се налазила у породици Николе А. Турковића у Рисну, сада се чува у Арх. Југ. академије, скупина „Црногорске исправе“). Тамо се каже: „Примили смо писмо ваше чрез књаза Јована, и разумјели смо све што пишете, невољу вашу, и желаније које имате, помоћ и ви што можете за ослободити прво вас, пак и проче јадне христљигане од мучителства су заштиштенијем благочестивјејше наше императорице и с руководством нашим, и просите да ви објавимо како се имате владати. Зато ово јест што вам одговарамо и заповједамо, да за саде претрпите јесте до неколико, и да стојите с миром и у покоју, но справљени и с оружјем готовијем, да не би Турчин напао на вас. И ако Турчин нападне на вас, доћ' ће вам у помоћ Црна Гора по нашему повељенију, но тако опет и ви, ако би Турци напали, на нахију Плешивачку Црне Горе, дајте помоћ Црној Гори. А кад приде вријеме учините оно што се је намислило за ослобожденије обште народа христљиганскога, от невјерних супостатах

с помоштију всевишњег, и са заштиштенијем наше всемилостивјеше императорице, бићете авизани и казат' ће вам се што ће те имати дјелати. И при свому похваљујући вашу ревност, и обећавајући вам заштиштеније и милост јеја величества императорскога остајемо желећи вам свако добро и благо полученије од Господа Бога“.

Д-р Љубомир Дурковић—Јакшић

ЈЕДАН ПОМЕН РИЈЕКЕ ЦРНОЈЕВИЋА КРАЈЕМ ПЕТНАЕСТОГ ВИЈЕКА

У старим которским списима наишли смо на један помен Ријеке Црнојевића из времена Ободске штампарије.

Никола Млађеновић из Пераста примио је пред судом у Котору, 19-I-1515, добровољну обавезу да Радосаву из Грла и Дабисину Мусановићу из Црне Горе, са Ријеке (Radosavo Gargli et Dabisino Musanovichin de Monte Nigro de Flumine), који су присутни и сагласни, исплати три златна дуката, као остатак дута по једној признаници од 7 Јула 1494 године. Са овим Уговором, признаница која се налази код Николе Млађеновића нема више вриједности. Никола се обавезао платити један дукат о Ђурђевудне, други о Аранђеловудне, а трећи о Божићу. Новац је имао предати Николи Драгу, Которанину (XXX, 69).

Сматрамо да је поменути Радосав из зетског села Грла (код Болице Грли), из којег су се, по предању, иселили становници пред навалом Турака за вријеме Црнојевића, да се настане у Бјелошима код Цетиња. Ту су названи Грљанима (Ердељановић, Стара Црна Гора, 170).

Р. Ковијанић и И. Стјепчевић